

İLKÖĞRETİM ve ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERSİNE KARŞI TUTUMLARI

Doç.Dr. Mevlüt KAYA*

ÖZET

Araştırmada, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin bazı bağımsız değişkenler açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumları incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Samsun ilindeki ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde değişik okullardan tesadüfi olarak seçilen 944 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada bilgi toplamak amacıyla "kişisel bilgi anketi" ile "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. 20 maddelik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.93 ve ölçeğin maddelerinin birinci faktör yükleri 0.51- 0.76 arasında bulunmuştur. Bu ölçüler, ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğunun kanıtı sayılmıştır. Anket ve ölçek yoluyla toplanan veriler "varyans analizi" ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%86'sının) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarının olumlu olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumları ile bazı bağımsız değişkenler arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bağımsız değişkenlerden bazıları şunlardır: Öğrencilerin okul düzeyi, anne-babanın öğrenim ve dindarlık düzeyi, annenin çocuğa karşı tutumu, ailenin çocuğuna dinî bilgi vermek isteyip istememesi, öğrencinin okul dışında dinî eğitim almış olup olmaması, öğrencilerin ders kitaplarını beğenip beğenmemesi, öğrencilerin derste yeterli bir dinî bilgi alıp alamadığını algılaması, öğrencilerin derste başarı düzeyi, öğrencilerin ders öğretmenini sevip sevmemesi, ders öğretmenlerinin öğrencilerine karşı tutumları, öğrencilerin öğretmenin ders işleme yöntemini beğenip beğenmemesi.

GİRİŞ

Din, insanla birlikte doğmuş ve onunla devam eden bir kurumdur. Tarihin hiçbir döneminde dinden uzak bir insan toplumu gösterilemez.¹

"Din eğitimi tarihin her döneminde ve her toplumda bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Din eğitimi, toplumlarda önceleri aile ve dinî kurumlarda yapılırken, daha sonraları okul programlarına girmiştir. Osmanlı döneminde, Din

* O.M.Ü.İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Osman Cilâcı, "Günümüzde Din İhtiyacı ve Din Eğitimi" *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, Konya, 1990, s.191.

dersleri daha çok medrese ve sıbyan mekteplerinde okutulmuştur. Bu okulların programlarının ağırlığını Dinî dersler oluşturmuştur.²

Cumhuriyet döneminde, genel eğitim veren okulların programlarında 1924 yılında Din derslerine yer verilmiştir. Ancak, 1939-1948 yılları arasında Din dersleri okul programlarında yer almamıştır. 1949 yılından itibaren ilk ve orta öğretim programlarına tekrar giren Din dersleri 1982 yılına kadar isteğe bağlı olarak okutulmuştur. 1974 yılında ise, okullarda Ahlak dersi okutulmaya başlanmıştır.³

1982 Anayasasının 24.maddesinin “Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.” hükmü gereği⁴, Din dersi ve Ahlak dersi birleştirilerek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi adı altında 1982 yılından bu yana ilköğretim okullarında haftada 2 saat ve ortaöğretim okullarında haftada 1 saat olarak okutulmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında ilk ve ortaöğretimde bu dersin genel amacı, Türk Milli Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda “Öğrencilere İslam Dini ve ahlak ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmek; vatan ve millet sevgisi kazandırarak milli birlik ve beraberliği sağlamak”⁵ şeklinde belirtilmiştir.

Din ve ahlak öğretiminin amaçları arasında bilişsel davranışlar yanında duyuşsal davranışlar da yer almaktadır. Bilişsel davranışlar bilgiler, duyuşsal davranışlar ise tutumlarla ilgilidir. Duyuşsal davranışlardan olan tutumlar, insanın duygularını içeren davranışlardır.⁶ Din ve ahlak eğitiminde, ahlaki davranışları benimsemek ve dine karşı olumlu tutum içinde olmak, dinî ve ahlakî bilgilere sahip olmak kadar önemlidir.

Genel olarak, okullardaki derslerin öğretim programlarında duyuşsal amaçların bilişsel amaçlara göre daha az yer aldığı görülmektedir. Okullarda ele alınan konuların çok azı duygu seviyesinde işlenebilmektedir. Okullarda yapılan çalışmaların çoğu bilgi alanına dönüktür.⁷ Bu durumun en önemli nedenleri olarak, duyuşsal amaçlara ulaşmanın ve bunların somutlaştırılmasının zor olması, alışılmış öğretim yöntemleriyle kazandırılmasının ve değerlendirilmesinin güçlükleri sayılabilir.⁸ Duyuşsal davranışlar muğlak olduğu için açıkça tanımlanamamaktadır. Örneğin “İslâmın ve imanın şartlarını say-

² Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1989, s.80.

³ Hüseyin Peker, *Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları*, Samsun, 1991, s.20.

⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Tarih:18.10.1982, Kanun No:2709, Madde:24.

⁵ *İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Tarih:29.03.1982.

⁶ Hasan Bacanlı, *Duyuşsal Davranış Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara, 1999, s.7.

⁷ Beyza Bilgin ve Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayın-cılık, Ankara, 1997, s.124.

⁸ Bacanlı, *a.g.e.*, s.8.

ma” davranışına göre, “Erdemli ve ahlaklı olma” davranışı daha fazla muğ-
laktır.

Duyuşsal davranışların önemli bir kısmını oluşturan tutum, bir kimse-
nin herhangi bir objeye karşı olumlu ya da olumsuz davranış göstermedeki
duygusal eğilimidir. Tutum objesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi oldu-
ğunda; bu derse karşı bir öğrencinin tutumu henüz gelişmemiş ise tutumu
“nötr”, bu dersi beğenmiyor ve reddediyor ise tutumu “olumsuz”, bu dersi
seviyorsa tutumu “olumlu”dur. Genellikle bir derse karşı olumlu tutum, derste
başarılı olma, dersin konularına ilgi duyma, konuların önemini görebilme
sonucunda oluşur.⁹

Eğitim ve öğretimde tutum iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi,
öğrencinin okula, derse ve öğretmene karşı geliştirdiği tutum öğrencinin başa-
rısını etkilemektedir. Bu nedenle, öğrencinin yeteneği ve ilgisi kadar tutumu-
nun da bilinmesi gerekir. İkincisi ise, eğitimin önemli amaçlarından biri ola-
rak, öğrencilerin belli kurum, değer ve faaliyetlere karşı olumlu tutum ile
yetiştirilmesidir.¹⁰ Din ve ahlak eğitiminin amacı, öğrencilere dinî ve ahlakî
davranışlara karşı olumlu tutumlar kazandırmaktır.

Dine karşı tutum ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve bu dersin
öğretmenine karşı tutum arasında yakın bir ilişki vardır.¹¹ Din Kültürü ve
Ahlak Bilgisi dersi öğretmenini seven ve olumlu tutum içinde olan öğrenci, bu
dersi genellikle sevmekte ve olumlu tutum geliştirebilmektedir. Din Kültürü
ve Ahlak Bilgisi dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğrencinin giderek dinî
tutumu da olumlu yönde oluşabilmektedir.

Öğrencilerin derslerle ilgili duygusal özellikleri (derslere karşı olan ilgi,
tutum ve özgüven), öğrencilerin dersteki başarısının dörtte birini (%25’ini)
açıklayabilmektedir.¹² Bir başka ifade ile, öğrencinin derslere karşı geliştirdiği
duygusal özelliklerinin öğrenme düzeyine etkisi, yaklaşık olarak toplam et-
kenlerin dörtte biri (%25’i) kadardır. Öğrencilerin duygusal özellikleri ile
başarısı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Başarı ile duygusal özellikler
karşılıklı olarak birbiriyle etkileşmektedir. Yani, başarı duygusal özellikleri,
duygusal özellikler de daha sonra başarıyı etkilemektedir. Bir dersteki başarı
ya da başarısızlık sonuçta öğrencinin bu derse karşı nasıl bir tutuma sahip
olduğunu ve onun bu konuda daha çok öğrenmeye istek duyup duymadığını
belirleyen başlıca etken olmaktadır. Öğretmen, öğretimin kalitesini artırarak
duygusal özelliklerin etkisini olumlu yönde değiştirebilir. Bunun için, öğren-
ciye başarı zevki tattırılmalı ve tatmin olma fırsatı verilmelidir.¹³

⁹ M.Fuat Turgut, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları*, Ankara, 1984, s.155.

¹⁰ Cemal Yıldırım, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, 1983, s.51.

¹¹ Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum*, Etüt Yayını, Samsun, 1998, s.167.

¹² Benjamin S.Bloom, *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*, Çev.:D.Ali Özçelik, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1979, s.102.

¹³ Nurettin Fidan, *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Alkım Yayını, Ankara, 1985, s.205.

Öğrenci Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine olumlu tutum geliştirirse, bu dersle ilgili ödevleri yapar, derse istekli çalışır. Aksine, derse olumsuz tutum geliştirirse derse girmek istemez, derse katılmaz, ödevlerini yapmada çatişmaya girebilir.¹⁴ Bir derse karşı öğrencinin olumlu tutuma sahip olması; onun karşılık verme isteği göstermesi, karşılık vermekten tatmin olması, olumlu bir yönü, bir değeri olduğunu kabullenmesi ve bir değer olarak kabulüne taraftar olması demektir.¹⁵ Öğrencilerin sevdikleri bir derse çalışma eğilimleri ve başarılı olma arzuları, sevmedikleri derse göre daha fazla olduğu görülür. Derse karşı tutumun olumlu olduğu derslerde motivasyonu da yüksektir.

Öğrencilerin hoşuna giden yaşantılar sağlayan öğretmenlerin dersi genel olarak sevilir ve o derse karşı olumlu bir tutum gelişir. Bu nedenle öğretmenler derslerini zevkli hale getirmeli, kendilerini öğrencilere sevdirmeli, öğrenciye iyi örnek olmalı, cezadan kaçınmalı ve ödüllü cömertçe kullanılmalıdır.¹⁶ Öğretmenler öncelikle bilgiyi öğretmeyi değil, dersi ve bilgiyi sevmeyi öğretmelidir. Öğrenciye bilgi sevdirecek olursa, öğrenciler bilgiyi bulur ve öğrenirler.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğrenciler, bu dersin çalışmalarına daha istekle katılır ve başarıları artar. Bu nedenle, derslerde bilgi ve beceriyle ilgili davranışlara ağırlık verirken, dersin duygu ve tutum boyutu ihmal edilmemelidir. Çünkü din, ahlak ve karakter eğitiminin duyuşsal yönü, bilişsel yönüne göre daha fazla önem taşımaktadır.

Bir ders, konu, öğrenme ve benzeri şeylere yönelik tutum ile başarı arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yurt içinde ve yurt dışında araştırmaların arttığı ve önem kazandığı görülmektedir. Ancak, ülkemizde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik öğrencilerin tutumunu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada, ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumlarını etkileyen etmenleri belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin DKAB dersine karşı geliştirdikleri tutumlarının ve bu tutumları etkileyen etmenlerin bilinmesi, derse karşı olumlu tutum geliştirme ve olumsuz tutumların olumlu yönde değiştirilmesi açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin sınıf ve öğrenim düzeyi, cinsiyeti, yaşı, yerleşim yeri, ailesinin ekonomik durumu, anne-babanın öğrenim düzeyi ve mesleği, anne-babanın çocuğuna karşı tutumu ve dindarlık düzeyi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki başarısı ve bu dersin öğretmenini sevip sevmemesi, bu dersin işleniş yöntemi gibi değişkenler bakımından öğrencilerin

¹⁴ Gülten Ülgen, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara, 1994, s.81.

¹⁵ Durmuş Ali Özçelik, *Eğitim Programları ve Öğretim*, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, 1989, s.109.

¹⁶ Mevlüt Kaya ve Aşkın Asan, "Dini ve Ahlakî Bilgi, Beceri ve Tutum Öğretiminin Etkili Yolları" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:9, Samsun, 1997, s.182.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Hipotezler

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiş olup, bu hipotezler bulgular bölümünde test edilmeye çalışılmıştır.

1. Cinsiyete göre öğrencilerin DKAB (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) dersine karşı tutumları arasında önemli bir fark yoktur.
2. Sınıf, okul ve yaş düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutum düzeyi düşmektedir.
3. Yerleşim yerine göre, kırsal kesim öğrencilerinin DKAB dersine ilişkin tutumu, şehirlerde yaşayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumundan daha olumludur.
4. Ailenin ekonomik durumu yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi düşmektedir.
5. Anne ve babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi düşmektedir.
6. Anne ve babanın mesleğine göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında önemli bir fark yoktur.
7. Anne ve babanın çocuklarına karşı tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları, anne-babanın tutumlarını otoriter ve ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur.
8. Anne ve babanın dindarlık düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi olumlu yönde artmaktadır.
9. Çocuğuna okulda veya okul dışında daha fazla dinî bilgi vermek isteyen ailelerin çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutumu, istemeyen ailelerin çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutumuna göre daha olumludur.
10. Okulda DKAB dersini almadan önce ailede veya camide din eğitimi alan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, almayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumundan daha olumludur.
11. DKAB ders kitaplarını beğenen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu beğenmeyen öğrencilere göre daha olumludur.
12. DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi alabildiği görüşünde olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, yeterli bir din ve ahlak bilgisi alamadığı görüşünde olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumuna göre daha olumludur.
13. DKAB dersinde başarılı olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, bu derste başarısız olan öğrencilerin tutumuna göre daha olumludur.

14. Okulda diğer derslerdeki genel başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi daha yüksektir.
15. DKAB dersi öğretmenlerini seven öğrencilerin DKAB dersine ait tutumları, DKAB dersi öğretmenlerini sevmeyen öğrencilerin-bu derse ilişkin tutumlarından daha olumludur.
16. DKAB dersi öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları, öğretmenin tutumlarını otoriter ve ilgisiz algılayan öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur.
17. DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenen öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları, beğenmeyen öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur.
18. Arkadaşlarının dine karşı tutumu olumlu olan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları, arkadaşlarının dine karşı tutumu olumsuz ve ilgisiz olanlara göre daha olumludur.
19. Televizyondaki dinî içerikli programları çoğunlukla izleyen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları, bu programları ara sıra izleyen ve hiç izlemeyen öğrencilere göre daha olumludur.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Samsun ili ve ilçelerinde bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarında 1998-1999 öğretim yılında kayıtlı bulunan öğrenciler meydana getirmektedir.

Araştırmanın örneklemini ise, Samsun ili ve ilçeleri ilköğretim okullarından 381 öğrenci ve ortaöğretim okullarından 563 öğrenci olmak üzere tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen toplam 944 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde, okullarda her sınıf düzeyinden ve yerleşim yeri olarak da büyük şehir, kasaba ve kırsal kesimden öğrencilerin alınmasına çalışılmıştır.

Öğrencilerden bir kısmı anketteki bazı soruları cevaplandırmadıkları için "Bulgular ve Yorumlar" bölümündeki tabloların bazılarında genel toplam 944 sayısından daha düşük bulunmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin ilköğretim ve ortaöğretim okullarına ve sınıflara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

İlköğretim Okulları	Sınıf	Sayı
Samsun 23 Nisan	6	43
Bafra Dedeoğaç	6	12
Ladik Atatürk	6	41
	Top.:	96
Samsun 23 Nisan	7	97
Bafra Dedeoğaç	7	17
Ladik Atatürk	7	32
	Top.:	146
Samsun 23 Nisan	8	41
Samsun G.S.Kefeli	8	64
Ladik Atatürk	8	34
	Top.:	139
	G.Top	381

Ortaöğretim Okulları	Sınıf	Sayı
Samsun N.Kemal L.	9	87
Bafra Anadolu L.	9	36
Ladik Çok Prog.L.	9	47
	Top.:	170
Samsun N.Kemal L.	10	55
Samsun End.Mes.L.	10	34
Bafra Anadolu L.	10	64
Ladik Akpınar A.Ö.L.	10	64
	Top.:	217
Samsun N.Kemal L.	11	48
Samsun End.Mes.L.	11	24
Bafra L.	11	55
Ladik Çok Prog.L.	11	49
	Top.:	176
	G.Top	563

Bilgi Toplama Araçları

1. Kişisel Bilgi Anketi:

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini belirlemek amacıyla hazırlanan ankette 20 tane kapalı uçlu soru bulunmaktadır. Ankette öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumunu etkileyebileceği düşünülen ve DKAB dersine ilişkin tutum ile ilişkili olabileceği varsayılan 20 bağımsız değişken belirlenmiştir. Öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumunu etkileyebileceği düşünülen faktörler seçenekli soru haline getirilerek ankete konulmuştur. Anketin ön denemesi yapılarak, gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Tutum Ölçeği:

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan “öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu” araştırmacı tarafından geliştirilen “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” ile ölçülmüştür. DKAB Dersi Tutum Ölçeğinin hazırlanmasında başka dersler için geliştirilen tutum ölçeklerinden yararlanılmıştır.¹⁷

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği”ni geliştirmek amacıyla önce 64 tutum maddesi tesbit edilmiştir. Hazırlanan bu listedeki maddelerin DKAB dersine karşı ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin tutumunu ne derece ölçebileceği, 1998-1999 öğretim yılı yaz yarı yılında “Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme” dersini alan Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi üçüncü sınıf öğrencilerinden 106 öğrenciye yazılı olarak sorulmuştur. Öğrenciler her maddeyi DKAB dersine karşı tutumu “iyi ölçer”, “kısmen ölçer”, “ölçemez” ve “kararsızım” seçeneklerinden birini işaretleyerek görüşlerini belirtmişlerdir. Her maddenin frekansları ve yüzdeleri bulunmuştur. “İyi ölçer” ve “ölçer” seçeneklerinin yüzde toplamı %90'nın üzerinde olan maddeler seçilerek 45 maddelik yeni bir taslak “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” listesi oluşturulmuştur.

Hazırlanan 24 olumlu ve 21 olumsuz toplam 45 maddelik taslak “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” ilköğretim ve ortaöğretimden örneklem olarak alınan 944 öğrenciye uygulanmıştır. Her bir madde, “Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde Likert tipi eşit aralıklı ölçek üzerinde cevaplandırılmıştır.

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği”ne öğrencilerin verdiği cevapların puanlanmasında olumlu maddelerde “Kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 5,

¹⁷ Petek Aşkar, “Matematik Dersine Yönelik Tutumu Ölçen Likert Tipi Bir Ölçeğin Geliştirilmesi” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:11, Sayı:62, TED Yayını, Ankara, 1986, s.35; Gray Berberoğlu, “Kimyaya İlişkin Tutumların Ölçülmesi”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:14, Sayı:76, TED Yayını, Ankara, 1990, s.23-25; Petek Aşkar, H.Yavuz, M.Köksal, “Bilgisayar Destekli Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:15, Sayı:81, TED Yayını, Ankara, 1991, s.32; Nilgün Köklü, “Araştırmaya Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:16, Sayı:86, TED Yayını, Ankara, 1992, s.34-36; Nilgün Köklü, “Bir İstatistik Tutum Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerliliği” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:18, Sayı:93, TED Yayını, Ankara, 1994, s.44-45.

“Katılıyorum” seçeneğine 4, “Kararsızım” seçeneğine 3, “Katılmıyorum” seçeneğine 2 ve “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir. Olumsuz maddelerde ise puanlama olumlu maddelerin ters yönünde yapılmıştır. Öğrencinin her maddeden aldığı puanların toplamı, onun DKAB dersi-ne ilişkin toplam tutum puanını ortaya çıkarmıştır.

SPSS bilgisayar istatistik paket programında öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevaplar değerlendirilmiş; madde puanları ile toplam puan korelasyonu bulunmuş ve faktör analizi yapılmıştır. Madde puanları ile toplam puan korelasyon katsayısı ve faktör analizinde 1. Faktör yükü yüksek bulunan 20 adet madde (11 olumlu ve 9 olumsuz madde) seçilerek araştırmanın verilerini veren “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” oluşturulmuştur.

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği”nden alınabilen en yüksek puan ($20 \times 5 = 100$), en düşük puan ise ($20 \times 1 = 20$)’dir.

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği” maddelerinin madde-toplam puan korelasyon katsayıları ve birinci faktör yükleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Tutum Ölçeği Maddeleri	1.Fak. Yüğü	M.-P. Korel.
1. DKAB çok sevdiğim bir derstir.	0.71	0.71
2. DKAB ders kitaplarını ilgiyle okurum.	0.62	0.62
3. DKAB ders konularını okumak benim için zevkli bir iştir.	0.63	0.63
4. DKAB dersi konularını öğrenmeye merak duymam.	0.51	0.52
5. DKAB dersi benim için gereksizdir.	0.58	0.58
6. DKAB dersi benim için ilgi çekici değildir.	0.68	0.68
7. DKAB dersi ile ilgili daha çok şey öğrenmek isterim.	0.60	0.60
8. DKAB dersi ile ilgili ödevleri yapmak bana zevk verir.	0.66	0.66
9. DKAB dersi konularını çalışırken zamanım zevkli geçer.	0.65	0.65
10. DKAB dersi konularını öğrenmek bana güven verir.	0.62	0.62
11. DKAB dersi seçmeli olsa, bu dersi seçmem.	0.63	0.63
12. DKAB dersi, benim için sıkıcı bir derstir.	0.76	0.76
13. DKAB dersinde mutlu olamam.	0.69	0.69
14. DKAB dersinden hoşlanırım.	0.68	0.67
15. DKAB dersine ayrılan ders saatlerinin fazla olmasını isterim.	0.65	0.66
16. DKAB dersine çalışmak hoşuma gitmez.	0.69	0.68
17. DKAB dersine çok önem veririm.	0.69	0.69
18. DKAB dersine girmekten hiç zevk almam.	0.69	0.68
19. DKAB dersinde derse katılmaktan mutluluk duyarım.	0.67	0.66
20. DKAB dersleri genellikle bıktırıcı olur.	0.66	0.66

Tabloda görüldüğü gibi, “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” maddelerinin birinci faktör yükleri 0.51-0.76 arasında; maddelerin puanları ile ölçeğin toplam puanı arasında bulunan korelasyon katsayıları ise 0.52-0.76 arasında değişmektedir. Ayrıca, faktör analizinde ölçeğin birinci faktörle açıklanabilen varyans oranı %42.86, birinci faktör özdeğeri (eigenvalues) 8.57, ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0.95 ve Bartlett test değeri 8493.10 olarak bulunmuştur.

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği” puanları üzerinde yapılan faktör analizi sonucu, maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde toplanması ve yüksek olması; madde puanları ile toplam tutum puanı arasında korelasyon katsayılarının önemli düzeyde yüksek bulunması “DKAB Dersi Tutum Ölçeği”nin geçerlik özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekteki her bir maddenin öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumunu ölçebildiği, dolayısıyla hazırlanan ölçeğin amacına hizmet ettiği ve geçerli olduğu söylenebilir. Ölçekteki tutum maddelerinin faktör analizi sonucu birinci faktör ile açıklanan varyans oranının %42.86 olarak bulunması, “DKAB Dersi Tutum Ölçeği”nin tek boyutlu bir ölçek olduğunun da göstergesidir.

“DKAB Dersi Tutum Ölçeği”nin Cronbach Alpha güvenlik katsayısı 0.93, tek ve çift maddelerin test-yarı test güvenilirlik katsayısı 0.89, ölçeğin ilk ve son yarısına ait test-yarı test güvenilirlik katsayısı ise 0.86 olarak bulunmuştur. Test-yarı test güvenilirlik katsayılarından, testin bütününe ait güvenilirlik katsayısı (Spearman-Brown formülü $r = 2r_y / 1+r_y$ ile) 0.89 olarak ortaya çıkmıştır. Çeşitli yollardan elde edilen güvenilirlik katsayılarının yüksek olması, DKAB Dersi Tutum Ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bilgilerin Toplanması

Araştırmanın bilgilerini toplamak amacı ile hazırlanan “Kişisel Bilgi Anketi” ve “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine 1999 yılı Mayıs ayı içinde uygulanmıştır. Anketler Samsun merkez okullarında araştırmacının bizzat kendisi tarafından, Bafra ve Ladik ilçelerindeki okullarda ise DKAB öğretmeni olmayan farklı branştan iki öğretmen tarafından uygulanmıştır. Anketlerin bir sınıfta uygulanması yaklaşık 15-20 dakika almıştır.

Bilgilerin Analizi

“Kişisel Bilgi Anketi” ve “DKAB Dersi Tutum Ölçeği” yoluyla toplanan bilgiler SPSS bilgisayar istatistiksel paket programında işlenmiş ve istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Bilgilerin analizinde, bağımsız değişkenlere göre öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları incelenmiştir. Bağımsız değişken gruplarına düşen öğrencilerin sayıları (N), toplam grup içindeki yüzdeleri (%), gruplara düşen öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması (X) ve standart sapmaları (S) hesaplanmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde varyans analizi (ANOVA-F

Testi) ve t-testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda ise Scheffe testinden yararlanılmıştır.

Hipotezlerin test edilmesinde en çok 0.05 hata payı kabul edilmiştir. Önemlilik düzeyleri 0.05'den büyük bulunduğu durumlarda, bu sonuçlar da ($p < 0.01$) veya ($p < 0.001$) olarak gösterilmiştir.

Bilgilerin istatistiksel analizi sonucu elde edilen sonuçlar "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde tablolastırılarak verilmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular sunulmuş ve bunlara dayalı olarak bazı yorumlar yapılmıştır.

1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-1: Cinsiyete Göre Öğrencilerin

DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Cinsiyet	N	%	X	S	SD	t	p
1. Erkek	582	62.6	77.4	15.1			
2. Kız	348	37.4	75.5	15.1	928	1.87	$p > 0.05$
Genel Toplam	930	100.0	76.7	15.1			Önemsiz

Anket uygulanan öğrencilerin %62.6'sı erkek, %37.4'ü kız öğrencidir. Kız öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum puan ortalaması ($X=75.5$), erkek öğrencilerin tutum puanlarının ortalaması ise ($X=77.4$) olarak bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin DKAB dersi tutum puanları ortalaması arasında t-testi sonucu ($p > 0.05$) düzeyinde önemli bir fark görülmemiştir. Dolayısıyla, "Cinsiyete göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında önemli bir fark yoktur" hipotezi kabul edilmektedir.

Cinsiyet bakımından, ilköğretim ve ortaöğretim kız ve erkek öğrencilerinin DKAB dersine karşı tutumlarında bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Cinsiyet değişkeninin, öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumu üzerinde bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

2. Okul, Sınıf ve Yaş Düzeylerine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-2: Okul Düzeylerine Göre Öğrencilerin

DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Okul Düzeyi	N	%	X	S	SD	t	p
1. İlköğretim	381	40.4	78.6	14.3			
2. Ortaöğretim	563	59.6	75.2	15.7	942	3.36	$p < 0.01$
Genel Toplam	944	100.0	76.6	15.2			Önemli

Anket uygulanan öğrencilerin %40.4'ünü ilköğretim, %59.6'sını orta-öğretim (lise) öğrencileri oluşturmuştur.

İlköğretim öğrencilerinin DKAB dersine ilişkin tutum puan ortalaması ($X=78.6$), ortaöğretim öğrencilerinin tutum puan ortalamasından ($X=75.2$) daha yüksek olarak bulunmuştur. İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasındaki farkın t-testi sonucu önemli olduğu görülmüştür.

İlköğretim öğrencilerine göre ortaöğretim öğrencilerinin DKAB dersine karşı tutum düzeyinin düşmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin birinin "din" kurumuna karşı yapılan olumsuz propagandaların olması, değişik basın-yayın yoluyla gençlerin bu iletişimle etkileşmesidir. Lise çağındaki öğrenciler, yaşantıları sonucu kendi kişiliklerine uygun bir felsefe ve düşünce sistemi oluşturur. Felsefi düşüncenin önemli bir kısmı, siyasî ve dinî tutumdur. Kişilik yapısının belirginleşmesi ile "din" kurumuna ve dolayısıyla DKAB dersine karşı gelişen olumlu ya da olumsuz yöndeki tutumun gücü de artar.

Tablo-3: Sınıf Düzeylerine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Sınıf Düzeyi	N	%	X	S	1	2	3	4	5	6
1. İlköğretim 6	96	10.2	76.0	15.8	.	-	-	-	-	-
2. İlköğretim 7	146	15.5	81.3	12.5	-	.	-	-	*	*
3. İlköğretim 8	139	14.7	77.6	14.8	-	-	.	-	-	-
4. Ortaöğretim 9	170	18.0	79.6	14.2	-	-	-	.	*	*
5. Ortaöğretim 10	217	23.0	73.6	16.2	-	*	-	*	.	-
6. Ortaöğretim 11	176	18.6	73.0	15.5	-	*	-	*	-	.
Genel Toplam	944	100.0	76.6	15.2						
S.D.=5/983	F=8.19	p<0.001	Önemli							*p<0.05

Tablo-3'de, anket uygulanan öğrencilerin %10.2'si ilköğretim 6.sınıf, %15.5'i 7.sınıf, %14.7'si 8.sınıfta, %18'i ortaöğretim 9.sınıf, %23'ü 10.sınıf ve %18.6'sı 11.sınıfta bulunmaktadır.

Sınıf düzeyleri bakımından öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumlarının değişip değişmediğine varyans analizi ile bakılmış ve ($p<0.001$) düzeyinde ortalamalar arasında önemli bir fark ortaya çıkmıştır. Çoklu karşılaştırmada, ortalamalar arasındaki farkın ilköğretim 7.sınıf ile ortaöğretim 10. ve 11.sınıflar arasında, ayrıca ortaöğretim 9.sınıf ile ortaöğretim 10. ve 11.sınıflar arasında önemli olduğu anlaşılmıştır. Ortaöğretim 10 ve 11.sınıflarda öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeylerinin düştüğü görülmektedir.

Tablo-4: Yaş Düzeylerine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Yaş Düzeyleri	N	%	X	S	1	2	3	4	5
1. 11-12 yaş	85	9.0	76.8	15.7	.	-	-	-	-
2. 13-14 yaş	248	26.3	79.0	13.9	-	.	-	*	-
3. 15-16 yaş	283	30.0	78.9	14.0	-	-	.	*	-
4. 17-18 yaş	292	30.9	72.5	16.1	-	*	*	.	-
5. 18 yaş ve büyük	36	3.8	74.0	18.3	-	-	-	-	.
Genel Toplam	944	100.0	76.6	15.2					
S.D.=4/939 F=9.08 p<0.001	Önemli				*p<0.05				

Tablo-4'de yaş düzeylerine göre öğrencilerin %9'u 11-12 yaş, %26.3'ü 13-14 yaş, %30.9'u 17-18 yaş ve %3.8'i 18 yaş ve üstünde dağılım göstermiştir.

Öğrencilerin DKAB dersi tutum puanları ortalamaları arasındaki fark, 17-18 yaş grubu ile 13-14 yaş ve 15-16 yaş grubu arasında önemli bulunmuştur.

Tablo-2, Tablo-3 ve Tablo-4'deki veriler birlikte ele alındığında "Sınıf, okul ve yaş düzeyi yükseldikçe öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutum düzeyi düşmektedir" şeklinde düzenlenen hipotezin büyük ölçüde doğrulandığı görülmektedir.

Bu araştırmada, ilköğretimden ortaöğretime doğru öğrencilerin sınıf ve yaş düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutum puan ortalamalarının düşmesi ile başka bir araştırmada öğrencilerin matematik ve fen derslerine karşı tutumlarının ilkökul 5.sınıftan lise ve dengi okulların son sınıflarına doğru sürekli olarak olumsuz yönde değişmesinin gözlenmesi benzerlik göstermektedir.¹⁸

Gerek okul ve sınıf düzeyi, gerekse yaş düzeylerine göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarının olumsuz yönde değişmesinde, lise yıllarında soyut ve eleştirel düşünceye geçişin, arkadaş, kitle iletişim araçları ve eğitim gibi değişkenlerin etkisinin olduğu düşünülebilir.

¹⁸ Yaşar Baykul, *İlkokul Beşinci Sınıftan Lise ve Dengi Okulların Son Sınıflarına Kadar Matematik ve Fen Derslerine Karşı Tutumda Görülen Değişmeler ve Öğrenci Seçme Sınavındaki Başarı İle İlişkili Olduğu Düşünülen Bazı Faktörler*, ÖSYM Yayını, Ankara, 1990, s.42.

3. Yerleşim Yeriine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-5: Yerleşim Yeriine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Yerleşim Yeri	N	%	X	S	1	2	3
1. Köy	183	19.4	79.1	14.9	.	*	-
2. Kasaba-İlçe	283	30.1	73.0	15.7	*	.	*
3. Şehir-İl	475	50.5	77.8	14.7	-	*	.
Genel Toplam	941	100.0	76.6	15.2			
S.D.=2/983 F=11.98 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Yerleşim yerine göre öğrencilerin %19.4'ü köylerde, %30.1'i kasabalarda ve %50,5'i şehirlerde hayatının çoğunluğunu geçirdiği Tablo-5'de görülmektedir.

Hayatının çoğunluğunu geçirdiği yerleşim yerine göre, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarının farklılaştığı varyans analizi sonucundan anlaşılmaktadır. Yerleşim yerine göre en düşük tutum puan ortalamasına sahip olarak kasabalarda yaşayan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumu, köy ve şehirlerde yaşayan öğrencilerin DKAB dersine karşı olan tutum puanı ortalamasından farklılık göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlar, "Yerleşim yerine göre, kırsal kesim öğrencilerinin DKAB dersine ilişkin tutumu, şehirlerde yaşayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumundan daha olumludur." hipotezini kısmen doğrulamaktadır. Kasabalarda yaşayan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumunun, şehirlerde yaşayan öğrencilerin tutumundan düşük bulunması ilginç bir sonuç olarak görülmektedir. Araştırmada elde edilen bu sonucun, bu konuda yapılacak başka araştırma sonuçları ile birlikte değerlendirilmesi daha sağlıklı yargılar ortaya çıkarabilir.

4. Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-6: Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Ekonomik Durum	N	%	X	S
1. Yüksek	90	9.6	75.2	16.7
2. Orta	816	86.9	76.7	14.9
3. Düşük	33	3.5	74.3	19.5
Genel Toplam	939	100.0	76.6	15.2
S.D.= 2/936 F= 0.88 p>0.05 Önemsiz				

Öğrencilerin %9.6'sı kendi algılamalarına göre ailelerinin ekonomik durumunu yüksek, %86.9'u orta ve %3.5'i düşük olarak görmektedir.

Ailenin ekonomik durumunu yüksek, orta ve düşük olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları arasında varyans analizi sonucu önemli bir fark görülmemiştir. Bu sonuca göre, “Ailenin ekonomik durumu yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi düşmektedir” hipotezi doğrulanmamaktadır.

Ekonomik durum ile din değişkenleri arasında bazı araştırmalarda bir ilişki olduğu gözlenmektedir.¹⁹ Ekonomik durum farklılıklarının bu araştırmada öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumunda önemli bir fark ortaya çıkarmamış olması, üniversite öğrencilerinin dinî tutumları ile ilgili başka bazı araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.²⁰

5. Anne ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-7: Annenin Öğrenim Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Annenin Öğrenimi	N	%	X	S	1	2	3	4	5
1. İlkokula gitmemiş	125	13.4	79.0	15.2	.	-	-	*	*
2. İlkokul	491	52.6	77.3	14.6	-	.	-	*	-
3. Ortaokul	114	12.2	76.0	13.7	-	-	.	-	-
4. Lise	141	15.1	73.0	16.5	*	*	-	.	-
5. Yüksekokul	63	6.7	71.5	18.2	*	-	-	-	.
Genel Toplam	934	100.0	76.6	15.3					
S.D.=4/929 F=5.23 p<0.001 Önemli					*p<0.05				

Tablo-7’deki sayısal bilgilere göre, öğrencilerin annelerinin %13.4’ü ilkokula gitmemiş, %52.6’sı ilkokul mezunu, %12.2’si ortaokul mezunu, %15.1’i lise ve %6.7’si yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Annenin öğrenim durumuna göre, öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu ($p < 0.001$) düzeyinde önemli bir fark bulunmuştur. Annesi lise ve yüksekokul mezunu olan öğrenciler ile annesi ilkokula gitmemiş olan, ayrıca annesi lise mezunu olan öğrenci-

¹⁹ Erdoğan Fırat, *Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü. İlahiyat Fakültesi, Ankara 1977, s.81; Kayhan Mutlu, “Bir Dindarlık Ölçeği” *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:4, Ankara, 1989, s.197; M.Emin Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993, s.97; N.Voltan Acar ve diğ. “Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:12, Ankara, 1996, s.50.

²⁰ Suat Anar, “Üniversite Öğrencilerinin Bazı Özellikleriyle Değerleri Üzerine Bir Araştırma” *Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu*, (24-26 Nisan 1985), Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 1986, s.141; Kaya, a.g.e., s.122.

ler ile annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasındaki fark önemli görülmüştür.

Tablo-8: Babanın Öğrenim Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Babanın Öğrenimi	N	%	X	S	1	2	3	4	5
1. İlkokula gitmemiş	30	3.2	78.2	13.7	.	-	-	-	-
2. İlkokul	315	33.8	78.9	14.6	-	.	-	-	*
3. Ortaokul	193	20.7	77.3	13.2	-	-	.	-	-
4. Lise	236	25.4	75.6	14.9	-	-	-	.	-
5. Yüksekokul	157	16.9	72.5	18.5	-	*	-	-	.
Genel Toplam	931	100.0	76.6	15.2					
S.D.=4/926 F=5.13	p<0.001 Önemli				*p<0.05				

Anket uygulanan öğrencilerin babalarının %3.2'si ilkökula gitmemiş, %33.8'i ilkököl, %20.7'si ortaokul, %25.4'ü lise ve %16.9'u yüksekokul mezunudur.

Babanın öğrenim durumuna göre öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi, babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe düşmektedir. Babası yüksekokul mezunu olan öğrenciler ile babası ilkököl mezunu olan öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasındaki fark önemli görülmektedir.

Tablo-7 ve Tablo-8'de görülen anne-babanın öğrenim düzeyi ile ilgili sonuçlar, "Anne ve babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi düşmektedir." hipotezini kısmen doğrulamaktadır.

Bu konuda yapılan araştırmaların önemli bir kısmında, anne-babanın öğrenim durumu ile dinî inanç ve tutumlar arasında, bu araştırmamızın hipotezi doğrultusunda bir ilişki görülmüştür.²¹ Yükseköğrenimli anne-babaların dinî tutumlarının düşük düzeyde öğrenimli olanlara göre daha olumsuz görülmesinden hareketle, yükseköğrenimli anne-babalar çocuklarının DKAB dersine karşı tutumunu da olumsuz yönde etkilemiş olduğu söylenebilir.

²¹ Kaya, a.g.e., ss.125-128.

6. Anne ve Babanın Mesleğine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-9: Annenin Mesleğine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Annenin Mesleği	N	%	X	S
1. Memur	79	8.5	71.6	17.3
2. İşçi	46	4.9	74.4	14.9
3. Çiftçi	21	2.3	83.3	12.5
4. Serbest meslek	15	1.6	77.2	15.4
5. Ev kadını	760	81.5	76.9	15.0
6. Başka	12	1.3	81.4	13.0
Genel Toplam	933	100.0	76.6	15.2
S.D.=5/927 F=3.04 p>0.05 Önemsiz				

Örnekleme olarak alınan öğrencilerin annelerinin çoğunluğunun (%81.5) ev kadını olduğu görülmektedir. Annelerinin mesleğine göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında önemli bir fark görülmemiştir.

Tablo-10: Babanın Mesleğine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Babanın Mesleği	N	%	X	S
1. Memur	258	27.6	75.2	16.3
2. İşçi	250	26.7	78.1	14.3
3. Çiftçi	78	8.3	77.7	13.8
4. Serbest meslek	294	31.5	76.3	15.6
5. İşsiz	4	0.4	84.5	5.5
6. Başka	51	5.5	75.2	14.0
Genel Toplam	935	100.0	76.6	15.2
S.D.=5/929 F=1.31 p>0.05 Önemsiz				

Öğrencilerin babalarının %31.5'i serbest meslek, %27.6'sı memur, %26.7'si işçi ve %8.3'ü çiftçidir. Babalarının mesleğine göre öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumlarının varyans analizi sonucu ($p>0.05$) değişmediği görülmüştür.

Tablo-9 ve Tablo-10'da görülen, anne-babanın mesleği bakımından öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları ile ilgili sonuçlar, "Anne ve babanın mesleğine göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında önemli bir fark yoktur." şeklinde kurulan hipotezi doğrulamaktadır.

Bu araştırma sonuçlarına göre, anne-babanın mesleği ile öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında önemli bir ilişki olmadığı ortaya çık-

maktadır. Anne-babanın farklı mesleklerden olmasının, çocukların DKAB dersine karşı tutumu üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ileri sürülebilir.

7. Anne ve Babanın Tutumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-11: Annenin Tutumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Annenin Tutumu	N	%	X	S	1	2	3	4
1. Otoriter	84	9.0	78.8	13.6	.	-	*	*
2. Demokratik	806	86.1	76.9	14.9	-	.	-	*
3. İlgisiz	12	1.3	65.3	19.1	*	-	.	-
4. Başka	34	3.6	68.4	20.2	*	*	-	.
Genel Toplam	936	100.0	76.6	15.2				
S.D.=3/932 F=6.36 p<0.001 Önemli					*p<0.05			

Öğrencilerin %86.1'i annelerinin kendilerine karşı tutumunu demokratik, %9'u otoriter ve %1.3'ü ilgisiz olarak algılamıştır.

Öğrencilerin annelerinin kendilerine karşı olan tutumlarını algılayışına göre, DKAB dersine ilişkin tutumları arasında varyans analizi sonucu önemli bir fark görülmüştür. Bu farkın ilgisiz anne tutumu ile otoriter anne tutumu arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-12: Babanın Tutumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Babanın Tutumu	N	%	X	S
1. Otoriter	86	9.3	76.7	15.6
2. Demokratik	780	84.7	77.1	14.8
3. İlgisiz	30	3.3	74.2	15.2
4. Başka	25	2.7	70.5	17.8
Genel Toplam	921	100.0	76.8	15.0
S.D.=3/917 F=1.88 p>0.05 Önemsiz				

Öğrencilerin %84.7'si kendilerine karşı babalarının tutumunu demokratik, %9.3'ü otoriter ve %3.3'ü ilgisiz olarak algılamıştır.

Babalarının kendilerine karşı tutumlarını algılayışına göre öğrencilerin DKAB dersi tutum puanları ortalamaları arasındaki fark varyans analizi sonucu önemsiz bulunmuştur.

Tablo-11 ve Tablo-12'deki sonuçlara göre "Anne ve babanın çocuklarına karşı tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları, anne-babanın tutumlarını otoriter ve ilgisiz olarak algılayan

öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur." şeklinde ifade edilen hipotezin doğrulanmadığı görülmektedir.

Babanın tutumuna göre öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum puan ortalaması ilgisiz tutumda düşük olmakla birlikte, istatistiksel anlamda fark önemli görülmemiştir. Öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum puan ortalaması en düşük ($X=65.3$) olarak ilgisiz tutuma sahip olan annelerin çocuklarında olduğu görülmüştür. Annenin çocuğuna karşı ilgisiz davranması çocuğun davranışları üzerinde olumsuz yönde etkili olmaktadır. Anne-babanın ilgisiz tutumu, diğer kişilik özelliklerini olumsuz etkilediği gibi, öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyinin de düşmesine neden olmaktadır.

8. Anne ve Babanın Dindarlığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-13: Annenin Dindarlığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Annenin Dindarlığı	N	%	X	S	1	2	3
1. Çok dindar	406	44.4	81.0	14.2	.	*	*
2. Biraz dindar	485	53.1	73.6	14.8	*	.	*
3. Dindar değil	23	2.5	65.9	19.6	*	*	.
Genel Toplam	914	100.0	76.7	15.2			
S.D.=2/911 $F=34.11$ $p<0.001$ Önemli					* $p<0.05$		

Öğrencilerin %44.4'ü annelerinin çok dindar olduğunu, %53.1'i biraz dindar olduğunu, %2.5'i de dindar olmadığını ifade etmiştir.

Annelerinin çok dindar olduğunu ifade eden öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması ($X=81$), annelerinin biraz dindar olduğunu belirten öğrencilerin ortalaması ($X=73.6$) ve annelerinin dindar olmadığını belirten öğrencilerin ortalaması da ($X=65.9$) olarak bulunmuştur.

Annenin dindarlık düzeyi bakımından öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasındaki farkların varyans analizi sonucu ($p<0.001$) düzeyinde önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-14: Babanın Dindarlığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Babanın Dindarlığı	N	%	X	S	1	2	3
1. Çok dindar	328	36.4	81.9	13.8	.	*	*
2. Biraz dindar	523	58.0	74.6	14.5	*	.	*
3. Dindar değil	50	5.6	64.3	19.2	*	*	.
Genel Toplam	901	100.0	76.7	15.2			
S.D.=2/898 F=44.94	p<0.001	Önemli					*p<0.05

Öğrencilere göre, babalarının %36.4'ü çok dindar, %58'i biraz dindar, %5.6'sı da dindar değildir.

Babanın dindarlık düzeyine göre, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları incelenmiştir. Babasının çok dindar olduğunu ifade eden öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması ($X=81.9$), babasının biraz dindar olduğunu ifade edenlerin ortalaması ($X=74.6$), babasının dindar olmadığını belirten öğrencilerin ortalaması ise ($X=64.3$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analizi ile bakılmış ve üç grubun ortalamasının birbirinden farklı olduğu görülmüştür.

Tablo-13 ve Tablo-14'deki anne-babanın dindarlık düzeyi ile ilgili sonuçlara bakıldığında "Anne ve babanın dindarlık düzeyi yükseldikçe öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi olumlu yönde artmaktadır." hipotezinin doğrulandığı görülmektedir.

İslâm Dininde evlenecek eşlerde aranan özelliklerden önemli birisi dindarlıktır. Hz.Muhammed, "Kadın dört özelliği için nikahlanır; malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç."²² buyurmaktadır. Anne-babanın dindarlık durumu, çocuklarının dindarlık özelliğini de etkilemektedir. Anne-babanın dindarlık düzeyi ile çocuklarının dinî tutum düzeyi arasında bir ilişki olduğu gibi,²³ anne-babanın dindarlık düzeyi ile öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları arasında da önemli bir pozitif ilişki bulunmaktadır.

²² Buhari, *Nikah*, 15.

²³ Kaya, *a.g.e.*, s.237.

9. Ailenin Çocuğuna Dinî Bilgi Vermek İsteyip İstememesine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-15: Ailerin Çocuğuna Okulda ve Okul Dışında Daha Fazla Bilgi Vermek İsteyip İstememesine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Evet, ister	564	60.2	81.2	13.1	.	*	*
2. Hayır, istemez	69	7.4	59.7	16.6	*	.	*
3. Bilmiyor	304	32.4	72.1	14.3	*	*	.
Genel Toplam	937	100.0	76.7	15.2			
S.D.=2/934 F=100.51 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Öğrencilerin %60.2'si ailelerinin okulda ve okul dışında kendilerine daha fazla dinî bilgi vermek isteyeceğini, %7.4'ü ailelerinin kendilerine okulda ve okul dışında daha fazla dinî bilgi vermek istemeyeceğini, öğrencilerin %32.4'ü de bu konuda ailelerinin fikirlerini bilmediğini ve kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Ailelerin çocuklarına daha fazla din eğitimi vermek isteyip istememelerine göre, öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu ($p<0.001$) düzeyinde önemli fark görülmüştür. Öğrencilerin DKAB dersi tutum puanı ortalaması en yüksek ($X=81.2$) olarak çocuğuna daha fazla din eğitimi vermek isteyen ailelerde, en düşük ortalama ($X=59.7$) ise çocuğuna daha fazla din eğitimi vermek istemeyen ailelerin öğrencilerinde ortaya çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlar, "Ailenin çocuğuna okulda veya okul dışında daha fazla dinî bilgi vermek isteyen ailelerin çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutumu, istemeyen ailelerin çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutumuna göre daha olumludur." hipotezini doğrulamaktadır.

Çocuğuna okulda ve okul dışında daha fazla dinî bilgi vermek isteyen anne-babaların dine karşı tutumunun olumlu, çocuğunun dinî bilgi almasını istemeyen anne-babaların ise olumsuz bir dinî tutuma sahip olduğu söylenebilir. Anne-babanın olumlu bir dinî tutuma sahip olması ve ibadetlerini sıklıkla yapması, çocuğun dinî tutumunu da olumlu olarak etkilemektedir. Bu durumun tersi ise, çocuğun dinî tutumunu olumsuz yönde değiştirmektedir.²⁴ Öğrencinin dinî tutumu olumlu olduğunda, DKAB dersine karşı tutumunun da olumlu, dinî tutumu olumsuz olduğunda ise DKAB dersine karşı tutumunun olumsuz olma ihtimali yüksektir. Çünkü, din kurumu ile DKAB dersi birbiriyle yakından ilişkilidir.

²⁴ Kaya, a.g.e., s.237.

10. Ailede veya Camide Dinî Bilgi Alıp Almadığına Göre Öğrencilerin

DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-16: Okulda DKAB Dersini Almadan Önce Öğrencilerin Ailede veya Camide Dinî Bilgi Alıp Almadığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	SD	t	p
1. Evet, aldı	742	79.4	78.3	14.1			
2. Hayır, almadı	192	20.6	70.0	17.5	932	6.88	p<0.001
Genel Toplam	934	100.0	76.4	15.3			Önemli

Öğrencilerin %79.4'ü okulda DKAB dersini almadan önce ailede veya camide dinî bilgi aldığını, %20.6'sı ise almadığını belirtmiştir.

Okuldaki DKAB dersini almadan önce dinî bilgi aldığını belirten öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması ($X=78.3$), dinî bilgi almadığını belirten öğrencilerin ortalaması ise ($X=70$) olarak bulunmuştur. İki ortalama arasındaki fark t-testi sonucu önemli görülmüştür. Dolayısıyla, elde edilen bu sonuç ile "Okulda DKAB dersini almadan önce ailede veya camide din eğitimi alan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, almayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumundan daha olumludur." hipotezi kabul edilmektedir.

Öğrencilerin okul dışında ailede ve camide din eğitimi almış olması, ailesinin ve kendilerinin dinî tutumlarının olumlu olduğunun bir göstergesidir. Dinî tutumlarının olumlu olması ise, bu öğrencilerin DKAB dersine karşı olumlu bir tutuma sahip olduğunu ve bu dersi sevdiğini göstermektedir.

11. DKAB Ders Kitaplarını Beğenip Beğenmediğine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-17: Öğrencilerin DKAB Ders Kitaplarını Beğenip Beğenmediğine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Evet, beğeniyor	463	49.4	81.0	12.7	.	*	*
2. Kısmen beğeniyor	347	37.0	73.7	14.5	*	.	*
3. Hayır, beğenmiyor	128	13.6	69.3	19.3	*	*	.
Genel Toplam	938	100.0	76.7	15.1			
S.D.=2/935 F=44.71 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Öğrencilerin %49.4'ü DKAB ders kitaplarını beğenmekte, %37'si kısmen beğenmekte, %13.6'sı ise beğenmemektedir. DKAB ders kitaplarını beğenmeyen öğrencilerden bazıları, kitapların yeteri kadar ayrıntılı olmaması ve dinî bilgilere yeterince yer vermemesi gibi gerekçeler belirtmişlerdir.

DKAB ders kitaplarını beğenen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum puanlarının ortalaması ($X=81$), kısmen beğenen öğrencilerin ortalaması

($X=73.7$) ve DKAB ders kitaplarını beğenmeyen öğrencilerin ortalaması ($X=69.3$) olarak bulunmuştur.

DKAB ders kitaplarını beğenip beğenmemelerine göre öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu ($p<0.001$) düzeyinde önemli bir fark ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ile, “DKAB ders kitaplarını beğenen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, beğenmeyen öğrencilere göre daha olumludur.” hipotezi doğrulanmaktadır.

Öğrencilerin DKAB ders kitaplarını beğenmesi, bu derse karşı öğrencilerin olumlu tutum geliştirmesinden de ileri gelebilir. Öğrenci DKAB dersini sevmiyorsa, bu durum dersin kitaplarını da beğenmemesine neden olabilir. Ayrıca, bir dersin kitabının baskı, içerik, ve dil açısından öğrenciler tarafından beğenilmesi, onların dersi sevmesine neden olabilir.

12. DKAB Dersinde İstedığı Düzeyde Yeterli Bir Din ve Ahlâk Bilgisi Alıp Almadığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-18: DKAB Dersinde İstedığı Düzeyde Yeterli Bir Din ve Ahlâk Bilgisi Alıp Almadığına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Evet, alıyor	424	45.2	78.8	13.8	.	*	*
2. Kısmen alıyor	349	37.2	75.0	15.2	*	.	-
3. Hayır, alamıyor	165	17.6	74.8	17.2	*	-	.
Genel Toplam	938	100.0	76.7	15.2			
S.D.=2/935 F=7.52 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Öğrencilerin %45.2’si DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli din ve ahlak bilgisi aldığını belirtirken, öğrencilerin %37.2’si kısmen din ve ahlak bilgisini alabildiğini, %17.6’sı da yeterli din ve ahlak bilgisi alamadığını belirtmiştir.

DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi alamadığını belirten öğrencilerin bazıları; ders saati sayısının az olduğunu, derslerin yüzeysel işlendiğini, dinî bilgilere ağırlık verilmediğini ve seviyenin altında verildiğini ifade etmişlerdir.

DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi alıp almadığını ifade edenlere göre öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu önemli fark görülmüştür. DKAB dersinde yeterli bir din ve ahlak bilgisi aldığını belirten öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalamasının ($X=78.8$), kısmen aldığını ve yeterli alamadığını belirten öğrencilerin tutum ortalamasından yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Elde edilen bu sonuç ile “DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi alabildiği görüşünde olan öğrencilerin DKAB dersine

ilişkin tutumu, yeterli bir din ve ahlak bilgisi alamadığı görüşünde olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumuna göre daha olumludur.” hipotezi doğrulanmaktadır.

DKAB dersinde yeterli bir din ve ahlak bilgisi almaına ile bu derse karşı tutum puanının düşük bulunması arasındaki ilişkide karşılıklı bir etkileşim görülebilir. Dersi sevmeyen öğrenci o derste yeterince öğrenme sağlayamayacağı gibi, derste yeterli öğrenme sağlayamayan öğrenci dersi de sevmeyebilir.

13. DKAB Dersindeki Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-19: DKAB Dersindeki Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Başarı Durumu	N	%	X	S	1	2	3	4
1. Çok iyi	337	36.1	79.3	15.1	.	*	*	*
2. İyi	455	48.7	75.6	14.9	*	.	-	*
3. Orta	126	13.5	74.3	13.7	*	-	.	-
4. Zayıf	16	1.7	64.1	23.3	*	*	-	.
Genel Toplam	934	100.0	76.6	15.2				
S.D.=3/930 F=8.98 p<0.001 Önemli					*p<0.05			

Öğrencilerin %36.1'i DKAB dersindeki başarı durumlarının çok iyi, %48.7'si iyi, %13.5'i orta ve %1.7'si zayıf olduğunu ifade etmişlerdir.

DKAB dersindeki başarı durumuna göre, en yüksek tutum puan ortalaması (X=79.3), başarısı “çok iyi” olan öğrencilere aittir. Varyans analizi sonucu DKAB dersi tutum puan ortalamaları arasındaki fark, başarıları “çok iyi” olan öğrenciler ile başarıları iyi, orta ve zayıf olan öğrenciler arasında görülmüştür. Ayrıca, başarıları “iyi” olan öğrenciler ile başarıları “zayıf” olan öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması arasındaki fark önemlidir.

Bu sonuçlar “DKAB dersinde başarılı olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu, bu derste başarısız olan öğrencilerin tutumuna göre daha olumludur.” şeklinde kurulan hipotezi doğrulamaktadır. DKAB dersine karşı tutum ile başarı arasında pozitif yönde önemli bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Bir derse karşı tutum ile bu derste başarı arasında karşılıklı bir etki ve ilişki olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Bloom, geliştirdiği “Tam Öğrenme” modelinde okulda öğrenmeyi etkileyen önemli etkenin öğrencinin duyuşsal giriş özelliklerinin olduğunu değişik dersler için yaptığı makro ve mikro düzeydeki araştırmalarla vurgulamıştır.²⁵ Özgüven, üniversite öğrencilerinin başarılarını etkileyen zihinsel olmayan faktörlerle ilgili yaptığı

²⁵ Bloom. a.g.e., s.74, 96.

araştırmada, duyuşsal faktörlerin başarıyı etkilediğini ifade etmiştir.²⁶ Ayrıca Gülgün, İngilizce dersi tutumu ile başarı,²⁷ Oruç, fen tutumu ile başarı,²⁸ Bulut ve Ersoy, olasılık dersi tutumu ile başarı,²⁹ Hotoman, GATA Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin tutumları ile akademik başarıları,³⁰ Pehlivan, eğitim bilimine giriş dersi tutumu ile başarı³¹ konusunda yaptıkları araştırmalarda, öğrencilerin derslere karşı tutumu ile başarı arasında önemli ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

14. DKAB Dersi Dışındaki Diğer Derslerdeki Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-20: DKAB Dersi Dışındaki Diğer Derslerdeki Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Başarı Durumu	N	%	X	S	1	2	3	4
1. Çok İyi	116	12.3	74.2	18.0	.	-	*	-
2. İyi	475	50.5	76.0	15.0	-	.	-	-
3. Orta	323	34.3	78.8	13.7	*	-	.	-
4. Zayıf	27	2.9	70.4	19.0	-	-	-	.
Genel Toplam	941	100.0	76.6	15.2				
S.D.=3/937 F=5.07 p<0.001 Önemli					*p<0.05			

Anket uygulanan öğrencilerin %12.3'ü DKAB dışındaki diğer derslerde gösterdikleri başarı durumlarının çok iyi olduğunu, %50.5'i iyi olduğunu, %34.3'ü orta ve %2.9'u zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Diğer derslerdeki başarı durumu bakımından DKAB dersine ait tutum puan ortalaması farkı, başarı "çok iyi" olan öğrenciler ile başarı "orta" olan öğrenciler arasında önemli bulunmuştur. Orta düzeyde başarılı öğrencilerin tutum puan ortalamasının, çok başarılı olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu sonuca göre, "Diğer derslerdeki genel başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumu daha yüksektir." hipotezi doğrulanmamaktadır.

²⁶ İ.Ethem Özgüven, *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, H.Ü.Basımevi, Ankara, 1974, ss.84-89

²⁷ Hande Gürel, *Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğrenme Başarısı ile Öğrencilerin Akademik Benlik Tasarımı ve Tutumları Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.SBE, Ankara, 1986, s.80.

²⁸ Meral Oruç, *İlköğretim Okulu II.Kademe Öğrencilerinin Fen Tutumları ile Fen Başarıları Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.FBE, Ankara, 1993, s.40.

²⁹ Safure Bulut ve Yaşar Ersoy, "Olasılık Tutum Ölçeği", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt:19, Sayı:98, TED Yayını, Ankara, 1995, s.66.

³⁰ Davut Hotoman, *Gütlüane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Meslek Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.SBE, Ankara, 1995, s.51.

³¹ Zeki Pehlivan, "Eğitim Bilimine Giriş Dersine Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Eriş Düzeyi", *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Sayı:229, Ankara, 1997, s.32.

DKAB dersi dışında diğer derslerdeki başarıları yüksek olan öğrencilerin üst okulların giriş sınavlarında daha çok soru çıkan matematik, fen ve sosyal bilgiler derslerine daha fazla önem verdiği düşünülebilir. Orta düzeyde başarılı olan öğrenciler ise, üst okullar için fazla iddialı olmadıkları için, diğer derslerde çok başarılı olan öğrencilere göre, DKAB dersine yönelik daha olumlu bir eğilim göstermiş olabilirler.

15. DKAB Dersi Öğretmenlerini Sevme Durumlarına Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-21: DKAB Dersi Öğretmenlerini Sevme Durumlarına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Evet, sever	691	73.3	79.3	14.0	.	*	*
2. Kısmen sever	201	21.3	71.2	14.0	*	.	*
3. Hayır, sevmez	51	5.4	60.6	19.7	*	*	.
Genel Toplam	943	100.0	76.6	15.2			
S.D.=2/940 F=58.17 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Öğrencilerin %73.3'ü DKAB dersi öğretmenini sevdiğini, %21.3'ü kısmen sevdiğini ve %5.4'ü sevmediğini ifade etmiştir.

DKAB dersi öğretmenini sevmediğini belirten öğrencilerin bazıları; öğretmeninin baskıcı, dayakçı, otoriter, aşırı sinirli, vurdumduymaz, ilgisiz, çocukları fazla sevmeyen, yorumlarında yanlı olduğunu belirtmişlerdir.

DKAB dersi öğretmenini sevip sevmediğine göre öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları incelenmiş ve her üç grup tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu önemli bir fark görülmüştür. Dolayısıyla "DKAB dersi öğretmenlerini seven öğrencilerin DKAB dersine ait tutumları, DKAB dersi öğretmenlerini sevmeyen öğrencilerin bu derse ilişkin tutumlarından daha olumludur." hipotezi doğrulanmaktadır.

Öğrencilerin dersin öğretmenini sevmesi ile o dersi sevmesi arasında yakın bir ilişkinin olduğu elde edilen bu sonuçlarda görülmektedir. Öğrenciler, DKAB öğretmenini seviyorsa, DKAB dersini de sevmektedir. Öğrenciler özdeşim kurdukları öğretmenlerin tutum ve davranışlarını benimser ve onlar gibi olmaya çalışır. Dersinin öğrenciler tarafından sevilmesini isteyen öğretmen, öncelikle kendisini öğrencilere sevdirmeyi başarabilmelidir. Bunu başarabilmenin yolu da, öğretmenin öğrencilerini sevmesi ve onlarla yakından ilgilenmesidir.

Bu konuda Öcal'ın yaptığı bir araştırmada, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin çoğunluğu (%54.6) DKAB öğretmenlerinin en sevilen öğretmenler olduğunu belirtirken, lise 3.sınıf öğrencilerinde bu oran %29'a düşmüştür.

Lise öğrencilerinin %54'ü DKAB dersi öğretmenini herhangi bir öğretmen-
den farklı görmemişlerdir.³²

Sönmez tarafından yapılan bir araştırmada ise, sevginin işe koşulduğu
öğretim durumundaki öğrencilerin öğrenme düzeyi, sevginin olmadığı öğre-
tim durumlarındaki öğrencilerin öğrenme düzeyine göre yüksek bulunmuş-
tur.³³ Yani, sevgi öğretim ortamında önemli bir değişken olmaktadır. Bu ne-
denle, öğretmen sevgi değişkenini sınıf içi etkinliklere katmalıdır.

16. DKAB Dersi Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-22: DKAB Dersi Öğretmenlerinin Genel Olarak
Öğrencilere Karşı Tutumunu Algılayışına Göre
Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Öğretmen Tutu- mu	N	%	X	S	1	2	3	4
1. Otoriter	69	7.4	65.3	15.5	.	*		
2. Demokratik	747	80.5	79.2	13.6	*	.	*	*
3. İlgisiz	64	6.9	67.3	17.8		*	.	
4. Başka	48	5.2	70.8	18.1		*		.
Genel Toplam	928	100.0	76.9	15.0				
S.D.=3/924 F=34.00 p<0.001 Önemli					*p<0.05			

Anket uygulanan öğrencilerin %80.5'i DKAB dersi öğretmenlerinin
kendilerine karşı olan tutumlarını demokratik olarak, %7.4'ü otoriter olarak,
%6.9'u ilgisiz olarak algılamışlardır.

DKAB dersi öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumunu demokratik
olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması (X=79.2),
diğer puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Bu sonuç ile, "DKAB dersi öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumu-
nu demokratik olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları,
öğretmenlerinin tutumlarını otoriter ve ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin
tutumlarına göre daha olumludur." hipotezi doğrulanmaktadır.

Demokratik tutuma sahip öğretmenler, öğrenci merkezlidir. Öğrenci-
leri sever, benimser ve onların görüşlerine yer verir. Öğrencilerle ilişkileri
sevgi ve saygıya dayanır. Öğrencilerine karşı hoşgörülü ve anlayışlıdır. Her
şeyden önce, öğrencilerinin öğretmeni olduğunu bilir. Böyle bir tutuma sahip

³² Mustafa Öcal, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları", *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din-Öğretiminin Problemleri*, İBAV Yayını, Kayseri, 1998, s.121.

³³ Veysel Sönmez, *Sevgi Eğitimi*, Adım Yayıncılık, Ankara, 1990, s.136.

öğretmenler, öğrencileri tarafından sevilir. Dolayısıyla, bu öğretmenlerin derslerine karşı öğrenciler olumlu bir tutum geliştirebilirler.

17. DKAB Dersi Öğretmenlerinin Ders İşleme Yöntemlerini Beğenip Beğenmemelerine Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-23: DKAB Dersi Öğretmenlerinin Genel Olarak Ders İşleme Yöntemlerini Beğenip Beğenmemelerine Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Evet, beğeniyor	574	61.0	80.1	13.4	.	*	*
2. Kısmen beğeniyor	286	30.4	72.8	14.6	*	.	*
3. Hayır, beğenmiyor	81	8.6	65.0	19.5	*	*	.
Genel Toplam	941	100.0	76.6	15.2			
S.D.=2/938 F=53.77 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Öğrencilerin %61'i DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemlerini genel olarak beğendiklerini, %30.4'ü kısmen beğendiğini ve %8.6'sı ise öğretmenlerin ders işleme yöntemlerini beğenmediklerini belirtmişlerdir.

DKAB dersinde ders işleme yöntemlerini beğenmeyen bazı öğrenciler; genel olarak öğretmenin sürekli ders anlatması, monoton ve sıkıcı olması, otoriter olması ve derste soru sorulamaması, kitaba fazla bağlı olması, dikkat ve ilgiyi çekmemesi gibi olumsuzluklara dikkat çekmişlerdir.

DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenen, kısmen beğenen ve beğenmeyen öğrenci gruplarının DKAB dersine ait tutum puan ortalamaları arasında varyans analizi sonucu ($p<0.001$) düzeyinde önemli fark görülmüştür. DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum puan ortalaması ($X=80.1$), kısmen beğenenlerin ortalaması ($X=72.8$), beğenmeyen öğrencilerin ortalaması ise ($X=65$) olarak bulunmuştur.

Bu sonuçlar ile "DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenen öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları, beğenmeyen öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur." hipotezi kabul edilebilmektedir.

Öğrenciyi merkez alan, öğrencinin katılımı ve aktifliğine yer veren öğretim yöntemleri öğrenmede başarıyı artırdığı gibi, dersin sevilmesine de neden olmaktadır. Örneğin, öğretimde yaratıcı drama yönteminin, öğrencilerin "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisi, geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha olumlu olmuştur.³⁴

³⁴ Tülay Üstündağ, *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişime ve Ders Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), H.Ü. SBE, Ankara, 1997, s.84.

18. Arkadaşlarının Genelde Dine Karşı Tutumlarını Algılayışına Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-24: Arkadaşlarının Genelde Dine Karşı Tutumlarını Algılayışına Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Arkadaş.Dinî Tutumu	N	%	X	S	SD	t	p
1. Olumlu	530	57.2	78.6	13.9	925	4.6	p<0.001 Önemli
2. Olumsuz ve ilgisiz	397	42.8	74.0	16.4			
Genel Toplam	927	100.0	76.6	15.2			

Öğrencilerin %57.2'si arkadaşlarının genelde dine karşı tutumlarını olumlu, %42.8'i olumsuz ve ilgisiz olarak algılamışlardır.

Arkadaşlarının dine karşı olan tutumlarını olumsuz ve ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması ($X=74$), arkadaşlarının dine karşı tutumlarını olumlu olarak algılayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=78.6$) düşük olarak bulunmuş ve aralarındaki fark t-testi sonucu ($p<0.001$) düzeyinde önemli olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlara göre, "Arkadaşlarının dine karşı tutumu olumlu olan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları, arkadaşlarının dine karşı tutumu olumsuz ve ilgisiz olanlara göre daha olumludur." hipotezi doğrulanmaktadır.

Arkadaş gruplarının davranış ve tutumları, kişi için önemli bir referans kaynağıdır. Hz.Muhammed (s.a.v.) "Kişi sevdiği ile beraberdir."³⁵ buyarak, sevilen kişinin diğer kişinin tutum ve davranışlar üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir. Yine, "Üzüm üzüme baka baka kararır." ve "Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim." atasözleri de arkadaşların etkisini özlü olarak anlatmaktadır. Arkadaşlık kurulacak kimsenin dikkatle seçilmesi gerekir. İslam alimleri tarafından, iyi özelliklere sahip arkadaş seçimi kişilik ve karakter gelişimi açısından önemli görüldüğü gibi, özel olarak dinî tutum gelişimi açısından da önemli görülmektedir.³⁶

19. Televizyondaki Dinî Programları İzleme Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersine Karşı Tutumları

Tablo-25: Televizyondaki Dinî Programları İzleme Durumuna Göre Öğrencilerin DKAB Dersi Tutum Puanlarının İstatistiksel Analizi

Seçenek	N	%	X	S	1	2	3
1. Çoğunlukla izler	98	10.4	86.2	11.6	.	*	*
2. Bazen izler	703	74.8	78.4	13.4	*	.	*
3. Hiç izlemez	139	14.8	60.7	15.2	*	*	.
Genel Toplam	940	100.0	76.6	15.2			
S.D.=2/937 F=127.52 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

³⁵ Buhari, *Edep*, 96.

³⁶ M.Faruk Bayraktar, *İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Mîtnasebetleri*, M.Ü.İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayını, İstanbul, 1984, s.316; Kaya, *a.g.e.*, s.179.

Öğrencilerin %74.8'i televizyondaki dinî programları bazen izlediğini, %10.4'ü çoğunlukla izlediğini ve %14.8'i televizyondaki dinî programları hiç izlemediğini ifade etmiştir.

Televizyondaki dinî programları izleme durumuna göre öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları farklılaşmaktadır. Televizyondaki dinî programları çoğunlukla izleyen öğrencilerin DKAB dersi tutum puan ortalaması bazen izleyen ve hiç izlemeyenlerin ortalamasından, bazen izleyenlerin ortalaması da hiç izlemeyen öğrencilerin ortalamasından daha yüksek bulunmuştur.

Televizyondaki dinî programları izleme bakımından elde edilen bu bulgular, "*Televizyondaki dinî içerikli programları çoğunlukla izleyen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumları, bu programları ara sıra izleyen ve hiç izlemeyen öğrencilere göre daha olumludur.*" hipotezini doğrulamaktadır.

Tutumlar doğrudan gözlenemeyen, fakat bir durum karşısında belli davranışlar göstermeye yönelten duygusal eğilimlerdir. Tutum, davranış öncesinde hangi yönde davranılacağını belirler. Dinî tutumları olumlu olan ve DKAB dersi konularını seven öğrenciler de televizyonda daha çok dinî programları izleme eğilimindedir. Dinî tutumu olumlu kişiler, dinî programları izledikçe dinî tutumları daha da güçlenir. Dinî tutumu olumsuz olanlar ise, televizyonda dinî programlar yerine, başka programları tercih ederler. Psikolojik bir gerçektir ki, kişi tutum ve ilgileri doğrultusundaki televizyon programlarını izler ve yayınları okur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin DKAB dersine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen başlıca sonuçlar şunlardır:

1. Anket uygulanan ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin (N=944), DKAB dersine yönelik tutum puan ortalaması (X=76.6) ve standart sapması (S=15.2) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin DKAB dersi tutum puanları 20 ile 100 arasında dağılmıştır. Öğrencilerin %14'ünün puanı, genel ortalamanın bir standart sapma eksiği olan $(76.6-15.2=61.4)$ 'ün altına düşmüş, %86'sının puanı ise 61.4'ün üstüne düşmüştür. Yani, öğrencilerin %14'ünün DKAB dersine karşı tutumu olumsuz, %86'sının ise olumlu olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara göre, ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin DKAB dersine ilişkin tutumlarının genel olarak olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka çalışmada, öğretmenlerin çoğunluğunun (%97.35'inin) görüşüne göre de, ilkökul öğrencilerinin DKAB dersine karşı ilgilerinin çok yüksek ve orta derecede olduğu görülmektedir.³⁷

³⁷ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler*, TDV Yayını, Ankara, 1990, s.126.

2. Öğrencilerin cinsiyetine göre DKAB dersine karşı tutumları farklılık göstermemiştir. Kız ve erkek öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumlarının birbirine benzer olduğu görülmüştür.
3. Öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları ilköğretim okullarında, ortaöğretime göre daha olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır. 17-18 yaşlarındaki öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları, 13-16 yaşlarındaki öğrencilerin tutumlarına göre daha düşük bulunmuştur.
4. Hayatının çoğunluğunu kasabalarda geçiren öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi, köy ve şehirlerde hayatının çoğunluğunu geçiren öğrencilerin tutumuna göre daha düşük bulunmuştur.
5. Ailelerinin ekonomik durumunu algılayışına göre öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumlarında bir farklılaşma görülmemiştir.
6. Anne-babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeylerinde bir azalmanın olduğu kesin olarak söylenememekle beraber, özellikle anne-babası yüksek öğrenimli olan öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutum düzeyleri daha düşük bulunmuştur.
7. Anne-babanın meslekleri bakımından, öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarında önemli bir fark görülmemiştir.
8. Anne-babanın çocuklarına karşı olan tutumları açısından özellikle ilgisiz tutuma sahip annelerin çocuklarının DKAB dersine karşı tutum düzeyi düşük bulunmuştur.
9. Anne-babanın dindarlık düzeyleri arttıkça, öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyinin de yükseldiği gözlenmiştir.
10. Çocuğuna daha fazla dinî bilgi vermek isteyen ailelerin çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi, çocuğuna daha fazla dinî bilgi vermek istemeyen aile çocuklarının DKAB dersine ilişkin tutum düzeyine göre daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır.
11. Okulda DKAB dersini almadan önce, ailede veya camide dinî bilgi alan öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumları, ailede veya camide dinî bilgi almayan öğrencilerin göre daha olumlu bulunmuştur.
12. DKAB ders kitaplarını beğenen öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi, kısmen beğenen ve beğenmeyenlere göre daha yüksek olarak gözlenmiştir.
13. DKAB dersinde istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi aldığı algılayan öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumu, istediği düzeyde yeterli bir din ve ahlak bilgisi alamadığını belirten öğrencilere göre daha olumlu bulunmuştur.
14. Öğrencilerin DKAB dersindeki başarısı yükseldikçe, DKAB dersine yönelik tutum düzeyinin de yükseldiği görülmüştür. DKAB dersinde başarısı yüksek olan öğrencilerin bu dersi daha fazla sevdiği anlaşılmaktadır.

15. DKAB dersi dışındaki derslerde başarı durumunu orta düzeyde algılayan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyi, diğer derslerdeki başarısını yüksek olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
16. DKAB dersi öğretmenlerini seven öğrencilerin bu derse karşı tutumları, DKAB dersi öğretmenlerini sevmeyen öğrencilerin tutumlarına göre daha olumlu bulunmuştur. DKAB dersi öğretmenini seven öğrencilerin bu derse de sevdiği görülmektedir.
17. DKAB dersi öğretmenlerinin tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarının, öğretmenlerinin tutumlarını otoriter ve ilgisiz algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutumlarından daha olumlu olduğu görülmüştür. Buna göre, demokratik tutuma sahip öğretmenlerin derslerinin öğrenciler tarafından daha çok sevildiği ileri sürülebilir.
18. DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenen öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumu, DKAB dersi öğretmenlerinin ders işleme yöntemini beğenmeyenlere göre daha olumlu olarak ortaya çıkmıştır.
19. Arkadaşlarının dine karşı tutumunu olumsuz ve ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin DKAB dersine ilişkin tutum düzeyi, arkadaşlarının dine karşı tutumunu olumlu olarak algılayan öğrencilerin tutum düzeyinden düşük bulunmuştur.
20. Televizyondaki dinî programları çoğunlukla izleyen öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutum düzeyi, bazen izleyen ve hiç izlemeyenlere göre daha yüksek olarak bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlara dayanarak aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumlarını bir çok faktörün etkilediği görülmektedir. Bu çevre faktörlerinin ailede anne-baba, okulda ise bu dersin öğretmenleri üzerinde odaklaştığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumunu olumlu yönde etkileyen faktörler bilinerek, bu faktörlerin gereklerinin yerine getirilmesi önem taşımaktadır. Dersin öğretiminde etkililik ve verimliliğin artırılabilmesi için, öğrencileri DKAB dersine karşı olumsuz tutuma sevk eden faktörlerin de olumlu hale çevrilmesi gerekmektedir. Öğretmenler DKAB dersinde öğretilen bilgileri ölçtüğü gibi, zaman zaman bu derse yönelik öğrencilerin tutumlarını da ölçmelidir. Öğrencilerin bu derse yönelik olan tutumu tanınmalıdır. Öğretmen böylece kendine geribildirim sağlar. Derse karşı olumsuz tutum geliştiren öğrencilerle daha yakından ilgilenilebilir.
2. İnsan, varlığından haberdar olmadığı bir objeye karşı bir tutum geliştiremez. Şayet, bir kimse herhangi bir obje hakkında kulaktan dolma bilgilere sahipse, o objeye karşı ön yargılı bir tutum geliştirir. DKAB dersine ve dolayısıyla dine karşı öğrencilerin doğru ve sağlıklı bir tutum geliştirebil-

mesi için, din ve ahlak konularında doğru ve objektif bilgilerin verilmesi gerekir. Doğru ve bilimsel olmayan yanlış dinî bilgiler verildiğinde, öğrencilerin dine ve DKAB dersine karşı olumsuz ya da sağlıksız bir tutum takınmaları kaçınılmaz olur. İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde görev alacak DKAB dersi öğretmen adayları hizmet öncesinde branş ve pedagojik yönlerden, bu okullar düzeyindeki öğrencilerin yaş, zeka, ahlak ve duyu gelişimlerine uygun olarak yetiştirilmelidir.

3. Tutumlar da diğer davranışlar gibi genellikle klasik ve edimsel şartlanma, gözlem ve taklit yoluyla öğrenilir. Bu nedenle, öğretmenler öğrencilere olumlu pekiştireçler vermeli, övgü ve sevgi ön planda olmalıdır. Dersler öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Dersler ilginç ve zevkli hale getirilmeli, monotonluktan kurtarılmalıdır. Derslerde öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda, öğretmenler, öğrenciler için iyi bir model oluşturmalıdır. İyi bir öğretmende bulunması gereken özellikleri üzerinde taşınmalıdır. Sevimli ve görevini iyi yapan bir öğretmen olmalıdır. Sert, cezalandırıcı ve otoriter davranışlardan uzak durmalıdır.
4. Başarı ile tutum arasında sıkı bir ilişki vardır. Öğrencilerin DKAB derslerindeki başarıları artırılmalıdır. Başarı arttıkça, öğrenci başarmanın hazzına varacak ve derse karşı tutumu olumlu yönde değiştirecektir. Öğretmen, öğretim hizmetinin kalitesini artırmalıdır. Sözel öğretim yöntemlerinin yanında, görsel öğretim yöntemlerini de kullanmalıdır. Sunuş ve buluş yoluyla öğrenme stratejileri işe koşulmalı, öğrenci düşünmeye sevk edilmelidir. Eleştirel düşünce geliştirilmelidir. "Neler" sorusu ile birlikte, "neden, niçin, nasıl" soruları da dikkate alınmalıdır. Öğrenilen bilgiler, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerine çıkarılmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar N.Voltan ve diğ. "Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:12, Ankara, 1996.
- Akyüz Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1989.
- Anar Suat, "Üniversite Öğrencilerinin Bazı Özellikleriyle Değerleri Üzerine Bir Araştırma" **Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu**, (24-26 Nisan 1985), Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 1986.
- Aşkar Petek, "Matematik Dersine Yönelik Tutumu Ölçen Likert Tipi Bir Ölçeğin Geliştirilmesi" **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:11, Sayı:62, TED Yayını, Ankara, 1986.
- Aşkar Petek, H.Yavuz, M.Köksal, "Bilgisayar Destekli Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği" **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:15, Sayı:81, TED Yayını, Ankara, 1991.
- Bacanlı Hasan, **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 1999.
- Baykul Yaşar, **İlkokul Beşinci Sınıftan Lise ve Dengi Okulların Son Sınıflarına Kadar Matematik ve Fen Derslerine Karşı Tutumda Görülen Değişmeler ve Öğrenci Seçme Sınavındaki Başarı İle İlişkili Olduğu Düşünülen Bazı Faktörler**, ÖSYM Yayını, Ankara, 1990.
- Bayraktar M.Faruk, **İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri**, M.Ü.İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayını, İstanbul, 1984.
- Berberoğlu Giray, "Kimyaya İlişkin Tutumların Ölçülmesi", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:14, Sayı:76, TED Yayını, Ankara, 1990.
- Bilgin Beyza ve Mualla Selçuk, **Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, Gün Yayıncılık, Ankara, 1997.
- Bloom Benjamin S., **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**, Çev.:D.Ali Özçelik, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979.
- Buhari, **Nikah**, 15.
- Buhari, **Edep**, 96.
- Bulut Safure ve Yaşar Ersoy, "Olasılık Tutum Ölçeği", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:19, Sayı:98, TED Yayını, Ankara, 1995.
- Cilâcı Osman, "Günümüzde Din İhtiyacı ve Din Eğitimi" **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:3, Konya, 1990.
- Erdoğan Fırat, **Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü. İlahiyat Fakültesi, Ankara 1977.
- Fidan Nurettin, **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, Alkim Yayını, Ankara, 1985.
- Gürel Hande, **Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğrenme Başarısı ile Öğrencilerin Akademik Benlik Tasarımı ve Tutumları Arasındaki İlişki**, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.SBE, Ankara, 1986.
- Hotoman Davut, **Gülhane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Meslek Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.SBE, Ankara, 1995.

İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Tarih:29.03.1982.

Kaya Mevlüt, **Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum**, Etüt Yayını, Samsun, 1998.

Kaya Mevlüt ve Aşkın Asan, "Dinî ve Ahlakî Bilgi, Beceri ve Tutum Öğretiminin Etkili Yolları" **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:9, Samsun, 1997.

Köklü Nilgün, "Araştırmaya Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi" **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:16, Sayı:86, TED Yayını, Ankara, 1992.

Köklü Nilgün, "Bir İstatistik Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliği" **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:18, Sayı:93, TED Yayını, Ankara, 1994.

Köktaş M.Emin, **Türkiye'de Dini Hayat**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993.

Oruç Meral, **İlköğretim Okulu II.Kademe Öğrencilerinin Fen Tutumları ile Fen Başarıları Arasındaki İlişki**, (Yayınlanmamış Yük.Lis.Tezi), H.Ü.FBE, Ankara, 1993.

Öcal Mustafa, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları", **Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din-Öğretiminin Problemleri**, İBAV Yayını, Kayseri, 1998.

Özçelik Durmuş Ali, **Eğitim Programları ve Öğretim**, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, 1989.

Özgüven İ.Ethem, **Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler**, H.Ü.Basımevi, Ankara, 1974.

Pehlivan Zeki, "Eğitim Bilimine Giriş Dersine Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Erişî Düzeyi", **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Sayı:229, Ankara, 1997.

Peker Hüseyin, **Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları**, Samsun, 1991.

Selçuk Mualla, **Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler**, TDV Yayını, Ankara, 1990.

Sönmez Veysel, **Sevgi Eğitimi**, Adım Yayıncılık, Ankara, 1990.

Turgut M.Fuat, **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**, Ankara, 1984.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Tarih:18.10.1982, Kanun No:2709.

Ülgen Gülten, **Eğitim Psikolojisi**, Ankara, 1994.

Üstündağ Tülay, **Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişîye ve Derse Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), H.Ü. SBE, Ankara, 1997.

Yıldırım Cemal, **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, 1983.

*The Attitudes of the Students in Middle and High Schools
Towards the Course of Religious Culture and Ethics*

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the attitudes of the students attending primary, middle, and high schools towards the course of the religious culture and ethics in terms of some independent variables. The sample of the study consisted of 944 students who were chosen by random technic in various schools in Samsun. Two methods were used to gather data which might help achieve the objectives of the study: the questionnaire of personal questions and "the attitude inventory," 20 items, towards the course mentioned. The reliability coefficients of Inventory was found 0.93 and factor 1 was found between 0.51-0.76. These coefficients were accepted as reliable and validity. The data gathered by the questionnaire and Inventory were evaluated by using "analysis of variance."

It was understood that most of the students (86 percent) had positive attitudes towards the course. In addition, it was seen that there was significant relationship between the attitudes of students towards the course and some independent variables. Some of the independent variables were as follows: the school level of students, the level of religiosity and education of parents, mother's attitude towards her children, the situation of whether the parents were giving religious knowledge to their children or not, of the students in terms of taking religious education out of school or not, of the students of liking the books or not, of taking adequate religious knowledge or not, the level of succession on the courses, of the students of loving their teacher or not, the attitudes of teachers towards the students, and teaching methods.